

DRAGOCENA DOPOLNITEV FOTOGRAFSKE ZBIRKE VEKOSLAVA KRAMARIČA Donacija Mare Kramarič in Viktorja Piliha

311

Dokumentacija Slovenskega etnografskega muzeja je od letošnjega leta bogatejša za skupno 261 steklenih in poliestrskih črno-belih negativov ljubljanskega fotografa Vekoslava Kramariča. Ti negativi lepo dopolnjujejo že obstoječo Kramaričevo zbirko, ki jo je muzej v začetku sedemdesetih let 20. stoletja odkupil od njegovih sorodnikov.

Zbirka Vekoslava Kramariča spada med pomembnejše fotografske zbirke v dokumentaciji SEM. Danes obsega več kot 4.000 steklenih in poliestrskih črno-belih negativov ter iz njih izdelanih 9.000 razglednic in voščilnic.

Zbirka fotografij Vekoslava Kramariča je dostopna v *Spletnih zbirkah SEM* na naslovu <http://www.etno-muzej.si/sl/vekoslav-kramaric>.

Dalj časa že opažamo, da je Vekoslav Kramarič ostal nekako prezrt med fotografi 20. stoletja, čeprav je bil polnih 20 let (v letih od 1926 do 1945) znan ljubljanski fotograf in založnik razglednic in voščilnic, ki so jih prodajali po vsej Sloveniji. Skoraj vsak slovenski kraj¹ se lahko pohvali z razglednico, ki jo je posnel prav on. V tridesetih in štiridesetih letih je fotografiral po najmanj 446 vaseh, trgih in mestih, od tega imamo v dokumentaciji SEM tudi posnetke devetindvajsetih hrvaških krajev. S 462 posnetki številčno izstopa Ljubljana z okolico, kar pa je nekako logično, če vemo, da je v njej živel in imel tam tudi fotografski atelje. Zaradi njegovih številnih posnetkov slovenskih krajev ga prištevamo med pomembne kroniste časa med obema vojnoma.

312

V prvi vrsti se je ukvarjal s fotografiranjem krajev za razglednice, ustvaril pa je tudi veliko posnetkov pokrajinskih detajlov (znamenje, kapelica, cerkev, hiša, cesta, reka, gore ...), cvetja, dreves, otrok in tihožitij, ki so mu služili kot predloge za izdelavo velikonočnih, novoletnih, božičnih, godovnih in rojstnodnevni voščilnic.

Kramaričeva fotografska zapuščina je zelo obsežna in dobro ohranjena, žal pa nimamo kaj dosti podatkov o njegovem življenju in delu, saj je leta 1947 fotografsko obrt zaprl in se preselil na Reko, od tam pa je leta 1955 emigriral v ZDA, kjer je leta 1984 umrl. Edini dostopni podatki so bili v seminarski nalogi ene od študentk etnologije², ki je v SEM opravljala obvezno študijsko prakso in hkrati naredila manjšo raziskavo. Zato smo se odločili, da podrobneje raziščemo leta njegovega življenja do odhoda v ZDA. Decembra 2010 smo stopili v stik z njegovimi sorodniki, ki živijo v Ljubljani. Ti so nam posredovali kontakte njegovih dveh hčera, s katerima sem se dogovoril za obisk v ZDA. Januarja 2011 sem na domu v Irvingtonu obiskal gospo Maro Kramarič, ženo pokojnega fotografa Vekoslava Kramariča ter njegovi hčerki Mojco in Nelko.

Kramaričeva žena Mara s hčerkama Nelko in Mojco (foto Miha Špiček, Irvington, ZDA, 2011).

¹ Izjema so primorski in notranjski kraji, ki so po prvi svetovni vojni spadali pod italijansko upravo.

² Barbara Sršen, Fotografska zapuščina Vekoslava Kramariča, Seminarska naloga na oddelku za etnologijo FF, Ljubljana, 1990.

Na domu v Irvingtonu so me prijazno sprejele in mi ob pogovoru pokazale albume z družinskimi fotografijami, tako starejšimi, na katerih so sorodniki iz Slovenije, kot tudi s tistimi, ki jih je po prihodu v ZDA posnel Vekoslav Kramarič. Povedale so mi veliko podatkov o življenju njihovega očeta in moža. Posredovale so mi rodovnik in družinsko drevo družin Kramarič in Fischer (dekliški priimek Kramaričeve matere), ki jih je leta 1968 po spominu zapisal v New Yorku. Muzeju so podarile rokopisno knjižico z navodili za različne postopke razvijanja (glede na vrsto papirja in kemikalij), ki jo je uporabljal Kramarič.

Na koncu mojega obiska so mi pokazale še škatlo s črno-belimi steklenimi negativi. Že na prvi pogled so mi bile ovojnice znane, ko pa sem na njih zagledal še Kramaričev rokopis, sem spoznal, za kaj gre. To so bili prav takšni negativi, kakršne smo že imeli v naši zbirki, in izkazalo se je, da so to manjkajoči negativi Kramaričevih razglednic in voščilnic, ki jih je ob selitvi odnesel s seboj v ZDA. Gospa Kramarič je takoj pokazala pripravljenost, da bi jih podarila muzeju in s tem dopolnila zbirko v SEM.

313

Junija 2011 so stekli pogovori z Ministrstvom za zunanje zadeve in špedicijskim podjetjem in septembra 2011 smo negative prejeli v muzej. V nadaljevanju smo jih popisali in digitalizirali. Dobili smo jih 250, od tega je 126 steklenih formata 10 x 15 cm, 69 poliestrskih formata 10 x 15 cm in 55 poliestrskih formata 4 x 6 cm. Vsi so znamke AGFA.

Glede na motiviko lahko večino negativov razdelimo v dve skupini – tiste, iz katerih je Kramarič izdeloval razglednice krajev, in tiste, ki so mu služili kot predloga za tiskanje voščilnic.

Sken negativa iz zapuščine V. Kramariča z motivom Jezerskega. (Dokumentacija SEM)

Sken negativa iz Kramaričeve zapuščine z motivom Cerkníškega jezera. (Dokumentacija SEM)

Za izdelavo voščilnic je Kramarič kot motiv največkrat uporabil cvetoče drevo, znamenje, kapelico, cerkev, hišo, cesto, reko, gore in cvetje. Nekaj je tudi etnografskih motivov.

Sken negativa iz Kramaričeve zapuščine z motivom košnje. (Dokumentacija SEM)

Sken negativa iz Kramaričeve zapuščine z motivom znamenja s kozolcem v ozadju. (Dokumentacija SEM)

314

Tretji sklop je serija 55 poliestrskih negativov formata 4 x 6 cm, ki so nastali med dopustom na hrvaški obali (prepoznamo lahko Rab in Korčulo), najverjetneje med letoma 1947 in 1955, ko je Kramarič živel na Reki.

Sken negativa iz Kramaričeve zapuščine z motivom mesta Korčula. (Dokumentacija SEM)

Sken negativa iz Kramaričeve zapuščine z motivom mesta Rab. (Dokumentacija SEM)

Sken negativa iz Kramaričeve zapuščine z motivom domačinov z osli v kraju Lopar na otoku Rabu. (Dokumentacija SEM)

Sken negativa iz Kramaričeve zapuščine z motivom volovske vprege; kraj neznan. (Dokumentacija SEM)

Po vrnitvi iz ZDA sem na domu v Celju obiskal še Kramaričevega svaka Marjana Piliha, ki mi je pokazal albume s fotografijami z obiska pri Kramaričevih in potovanja po Ameriki. Muzeju je podaril 11 steklenih črno-belih negativov in za preslikavo posodil sedem družinskih fotografij družine Kramarič iz časa njihovega bivanja na Reki. Na treh negativih so Kramaričevi sorodniki, na ostalih osmih pa spomladanska pokrajina s cvetočim sadnim drevjem, dve cerkvi in dve hiši.

Sken negativna, ki prikazuje družino Kramaričeve žene Mare: (z desne) starša Viktor in Mici Pilih, brat Viktor, Mara, svak Franci Pešec, svakova mati, brat Marjan in sestra Nada. (Dokumentacija SEM)

Sken fotografije, ki prikazuje družino Vekoslava Kramariča ob krstu hčerke Nelke leta 1950 na Reki; (z leve) hči Mojca, Vekoslav Kramarič, tašča Mici Pilih, Nelka v naročju botre Gene Čepič, žena Mara, botrin mož in svak Marjan Pilih. (Dokumentacija SEM)

Kakšno bogastvo se zares skriva v Kramaričevih negativih, pa bo pokazal čas, kajti šele ko bomo skenirali in popisali vse do zadnjega, bomo dobili vpogled v celotno zbirko in obdobje, v katerem je živel in deloval. Že sedaj pa nam je jasno, da so njegovi posnetki (razglednice in voščilnice) bogat vir za slovensko etnologijo in vse, ki se ukvarjajo s preučevanjem razvoja mest in podeželja, saj nam prinašajo številne podobe krajev med letoma 1926 in 1945. Ustrezno mesto pa bo moral dobiti tudi v zgodovini slovenske fotografije, saj je bil na primer leta 1936 kot pokrajinski fotograf izbran za člana odbora Združenja fotografov za

Dravsko banovino in leta 1937 pri istem združenju izvoljen za člana izpraševalne komisije za pomočniške izpite³.

316

Sken negativa s tremi motivi, ki se pogosto ponavljajo na Kramaričevih fotografijah: cvetoče drevo, pot in cerkev so tu združeni na enem posnetku, kraj neznan. (Dokumentacija SEM)

Miha Špiček

³ Arhiv Republike Slovenije, AS 448 TOL.